

Timaios

Platon

Platon – Eflatun (d. M.Ö. 427 - ö. M.Ö. 347) çok önemli bir Antik Yunan filozofu. Hayatını geçirdiği Atina'daki ünlü akademiyi kurdu. Asıl adı Aristokles'di. Geniş omuzları ve atletik yapısı nedeniyle, Yunanca Platon (geniş göğüslü) lakabı ile anıldı ve tanındı.

Yirmi yaşından itibaren ölümüne kadar yanından ayrılmadığı Sokrates'in öğrencisi ve Aristoteles'in hocası olmuştur. Atina'da Akademi'nin kurucusudur. Eflatun'un felsefi görüşlerinin üzerinde hala tartışılmaktadır. Eflatun, batı felsefesinin başlangıç noktası ve ilk önemli filozofudur. Antik çağ yunan felsefesinde, Sokrates öncesi filozoflar (ilk filozoflar veya doğa filozofları) daha ziyade materyalist görüşler üretmişlerdir. Antik felsefenin maddeci öğretisi, atomcu Demokritos ile en yüksek seviyeye erişmiş, buna mukabil düşünceli (idealist) felsefe, Eflatun ile doruk noktasına ulaşmıştır. Eflatun bir sanatçı ve özellikle edebiyatçı olarak yetiştirilmiş olmasından büyük ölçüde istifade etmiş, kurguladığı düşünsel ürünleri, çok ustaca, ve şiirsel bir anlatımla süsleyerek, asırlar boyu insanları etkilemeyi başarmıştır.

Modern filozoflardan Alfred North Whitehead'e göre Eflatun'dan sonraki bütün batı felsefesi onun eserine düşülmüş dipnotlardan başka bir şey değildir. Görüşleri İslam ve Hıristiyan felsefesine derin etkide bulunmuştur.

Eflatun, eserlerini diyaloglar biçiminde yazmıştır. Diyaloglardaki baş aktör çoğunlukla Sokrates'tir. Sokrates insanlarla görüşlerini tartışır ve onların görüşlerindeki tutarsızlıkları ortaya koyar. Eflatun çoğunlukla görüşlerini Sokrates'in ağızından açıklamıştır.

Eflatun, algıladığımız dış dünyanın esas gerçek olan idealar ya da formlar dünyasının kusurlu kopyaları olduğunu, gerçeğe ancak düşünce ve tahayyül yoluyla ulaşılabileceğini savunmuş, insan ruhunun ölümden sonra beden dışında kalıcı olan idealar dünyasına ulaşacağını söylemiştir. Görüşleri ortaçağda İslam filozofları tarafından korunmuş ve İslam düşünce dünyasındaki Yeni Eflatunculuk akımına neden olmuştur. Rönesans sonrasında Batı Avrupa'da Antik Yunanca'dan çevirileri yapılmıştır.

NOTLAR

1. Timaios, bugünkü okuyucular için Platon'un en karanlık, anlaşılması en güç eseri olmakla beraber ilk ve ortaçağ düşüncesini üzerine en çok tesir eden eseri olmuştur. Platon'un ilk çömezleri bile Timaios'u üstadın en önemli eseri saymışlardır.

Yahudi, Arap ve Hıristiyan uleması, hemen hemen dinlerinin kutsal kitaplarından saydıkları bu esere birbirlerinden farksız bir önem vermişlerdir.

Platon, ihtiyarlığında yazmış olduğu bu eserinde, mesela Phaidros'ta, Phaidon veya Symposion'da olduğu kadar, ifade mükemmelliğine sahip değildir.

Bu eseri daha ziyade devamlı bir derse, bir ders özetine benzetebiliriz. Belki o zaman üstadın Akademia'da verdiği dersler de bundan farklı değildi. Tabiidir ki bu ders yeni talebelere verilen

derslerden değil, epey zamandan beri kafalarını işletmeye, kapalı anlatımları çabucak kavramaya alişmiş, seçkin bir dinleyici topluluğuna verilen derslerdendi.

Timaios aynı zamanda bize bütün Platon bilgilerini birden sunan bir ders zeti gibi görünmektedir. ... Timaios sadece ilimlerden, hem de en ciddi ilimlerden bahsetmektedir. Bunun içindir ki bu eser bütün bilgilerin genel bir sentezini meydana getirmek için büyük gayretler sarf etmiş olan bütün Ortaçağın bilim adamları tarafından bir örnek olarak ele alınmıştır.

Fakat rnek olarak ele aldıkları bu eserin en önemli özelliklerinden biri üzerinde pek az durmuşlardır: Platon Timaios'taki düşüncelerini kesin olarak değil, en akla yakın bir ihtimal olarak ileriye sürmektedir. Onca, ancak bir tanrı fizik dünyasını kesin olarak bilebilir, çünkü fizik dünyası durmadan değişen bir dünyadır, durmadan değişen bir dünyada da kesin gerçekler değil ancak akla yakın ihtimaller vardır. İyi bir metot bu ihtimalleri yüksek bir gerçeklik derecesine vardırabilir, ama değişmez idea bilgisi ile değişen nesnelere bilgisi arasında her zaman bir uçurum vardır. Böylece Timaios bir mitostur, fakat akla yakın bir mitos; en yüksek hakikatleri, çelimsiz insan aklının erdiği kadar ifade edebilen bir mitos.

Timaios'u okurken ilkçağ insanlarının tabiat karşısındaki duyularını, tabiat karşısındaki düşüncelerini görüyormuş, duyuyormuş gibi oluruz. Bu bakımdan eser, insanların o zamandan beri tabiatı görmek, onu anlamak için hangi yollardan geçtiklerini bize en iyi gösteren bir kitap olarak da her zaman dikkatle okunmaya değer.

Konuşanlar **Sokrates – Timaios – Hemokrates - Kritias**

Timaios –

Hiç doğmadığı halde her zaman var olan nedir? Hep geliştiği halde hiç var olmayan nedir? Birincisi düşünüşün yardımıyla akıl tarafından sezilir. Çünkü her zaman aynıdır; ikincisine gelince onu kanaatle akla dayanmayan duyum tasarlar, çünkü o doğar ve ölür; ama hiçbir zaman . gerçekten var değildir.

Evrene dair soracağımız bir soru daha var: Yapıcısı onu bu iki örnekten hangisine göre yapmıştır, değiştiren, her zaman aynı kalana göre mi, doğmuş olana mı? ... Evren bu şekilde yapılmışsa akılla mana tarafından sezilen, her zaman aynı kalan örneğe göre yapılmış demektir.

Böyle olunca evrenin mutlaka bir şeyin kopyası olması gerekir.

O halde oluşla evreni yaratanın onları neden yarattığını söyleyelim. Yaratan iyi idi, iyi olanda da hiçbir şeye karşı hırs uyanmaz. Hırs duymadığından her şeyin de elden geldiği kadar kendine benzemesini istedi. ... Ama her şeyden üstün olanın yaratacağı nesnenin, en güzel nesne olmamasına imkan yoktu ve yoktur. Biraz düşününce farkına vardı ki gözle görünecek şekilde yaratılmış şeylerden, hiçbir zaman zekası olan bir bütünden daha güzel, zekasız bir bütün çıkamaz. Bundan başka hiçbir varlıkta ruh olmayınca zeka bulunamayacağını da anladı. Bu düşüncenin sonunda zekayı ruha, ruhu da bedene koydu ve evrene özü bakımından mümkün olduğu kadar iyi bir eser yaratırcasına şekil verdi.

Bu iyice anlaşıldıktan sonra yaratanın, evreni hangi canlı varlığa benzeterek yarattığını söylemeliyiz. Onun istekleri bakımından birer bütün değil de ancak birer parça olan şeylerden birine benzetilerek yaratıldığını sanmayalım; çünkü tam olmayan bir şeye benzeyen herhangi bir şey hiçbir zaman güzel olamaz. Ama, birer parça olarak teker teker, yahut da cins cins bütün öteki canlı varlıkları içine alan bir şeye benzetildiğini, evrenin her şeyden çok böyle bir şeye benzediğini ilke edinelim. ... Tanrı dünyayı mümkün olduğu kadar kavranabilen varlıkların en güzeline ve her bakımdan en kusursuzuna benzetmek istediğinden, özleri bakımından bütün canlı varlıkları içine alan, gözle görünür bir tek canlı varlık yaratmıştır.

Madem ki örneğe göre yapılmıştır, bir tek gök var demektir. Çünkü bütün kavranabilen canlıları içine alan örnek hiçbir zaman başka bir örnekle bağdaşamaz, onun arkasından gelemez, böyle olmazsa, bu ikisinden başka bir de onları birer parça olarak içine alan bir üçüncü canlıyı kabul etmek gerekirdi. O zaman da haklı olarak, evrenimizin bu ikisine göre değil, onları içine alan örneğe göre yapıldığı söylenebilirdi. Onun için tanrı bir bütün olarak, o kusursuz canlı varlığa benzesin diye evrenimizi ne çift, ne de sayısız yapmıştır; evren birdir. Başka bir evren de doğmayacaktır.

Ama, var olmaya başlamış olan bir şey mutlaka cisimden, böylece de gözle görülür, elle tutulur bir şey olmalıdır; yalnız bir şey ne ateş olmadan gözle görülebilir, ne katılığı olmadan elle tutulabilir, ne de topraksız katılık olur. İşte bunun içindir ki tanrı, evreni kurarken önce ateşle topraktan işe başladı. Ama, elde yalnız iki nesne olunca, bir üçüncüsü olmadan onlar güzelce birleştirilemez; çünkü ikisinin arasında onları birleştiren bir bağ lazımdır. Bağların en iyisi, hem kendisine hem de birleştirdiği nesnelere mümkün olduğu kadar tam bir örnek verenidir; bu bütünü tam olarak gerçekleştirebilen de dizidir.

Katılar da her zaman bir değil iki orta terimle birbirlerine bağlandıklarından tanrı ateşle toprağın arasına suyla havayı koymuş, onları birbirine mümkün olduğu kadar aynı orantı ile birleştirmiştir. ... İşte evrenin gövdesi böylece, bu dört öğeden yaratılmıştır.

Şekle gelince, ona en uygun, kendisiyle en çok ilgili olanı verdi. Bütün canlıları içine alacak varlığa uygun şekil de şekillerin hepsini kendisinde toplayan şekildir. Bunun için tanrı evrene her yanı, her yerde merkezden aynı uzaklıkta olan küre şeklini verdi, bu yuvarlak şekil hepsinin en kusursuzu, kendi kendine en çok benzeyenidir. ... Bundan başka bütün dış yüzünü birçok sebeplerden yuvarlaklaştırdı, törpüledi. Gerçekten evrenin ne gözlere, ne de kulaklara ihtiyacı vardı; çünkü kendinden başka ne görülür, ne de işitilir bir şey kalmıştı. Çevresinde nefes almayı gerekli kılan bir hava da yoktu, yiyeceğini içine alıp yemek, yiyip özünü emdikten sonra kalanını dışarıya atmak için hiçbir organa de ihtiyacı kalmıyordu. Çünkü, kendi dışında bir şey olmadığından, ona ne bir yerden bir şey giriyor ne de bir yerinden bir şey çıkıyordu.

Yapıcısı onu öyle yapmış ki kendi kendini besliyor, bütün eylemleri kendiliğinden, kendi içinde oluyor. Çünkü yapıcısı onur başka şeylere muhtaç olmaktansa kendi kendine yetmesinin daha iyi olacağını düşünmüştü. Hiçbir şeyi ne tutmayı, ne de itmeyi gerekli kılıyordu. Onun için ayaklar, yahut da yürümeye yarayan başka organlar gibi ona eller vermenin de lüzumsuzluğuna hükmetti. Ona bünyesine uygun bir hareket, yedi hareketten akla, zekaya en çok yaraşan hareketi verdi. Böylece onu sürekli olarak kendi üzerinde, olduğu yerde döndürdü ve ona daire hareketi verdi; öteki altı harekete gelince, kendini onlardan mahrum bıraktı ve o hareketlere

uyarak boşu boşuna dolaşmasını menetti. Bu daire hareketi için ayağa ihtiyaç olmadığından onu bacaksız ayaksız yaptı.

İşte bütün bu sebeplerden dolayı ilksiz tanrı, bir gün doğacak tanrıyı düşünerek, evreni düz, her yanı bir, ortasından ayın uzaklıkta, tam, kusursuz cisimlerden birleşik bir cisim yaptı. Ortasına, bir ruh koydu; onu her yana yaydı, hatta cismin dışını bile onunla kapladı. Böylece daire şeklinde, biricik, tek başına, fakat kusursuzluğu sayesinde başka hiçbir kimseye ihtiyacı olmadan kendi kendisiyle yaşayabilen, bilgiden, dostluktan yana da kendi kendine yeten bir gök kurdu, ona bu vasıfları vererek bahtiyar bir tanrı yarattı.

Ama bizim vücuttan sonra ele aldığımız bu ruhu, tanrı cisimden sonra yaratmadı: Çünkü onları birleştirirken daha öne yaratılanın, daha sonra yaratılana boyun eğmesine müsaade etmedi. Bizler, geniş ölçüde tesadüfe bağlandığımız için, rasgele konuşmamız da tabiidir, ama tanrı ruhu vücuttan önce, yaş ve erdem bakımından daha üstün yaratmıştır. Çünkü ruh, hükmetmek, emretmek için, vücut da boyun eğmek için meydana getirilmiştir.

Ruhun kuruluşu kurucusunun istediği gibi bitince, içine tene ait olan her şeyi koydu ve ruhla teni orta yerlerinden birbirine bağladı. ... Böylece bir yandan göğün gözle görünür vücudu, öte yandan da gözle görünmeyen, fakat akılla ahenge bağlı olan, akıl ve ölmezlik sahibi varlıkların en üstünü tarafından yaratılmış şeylerin en yetkini olan o ruh doğdu.

Bu evreni yaratan baba, ilksiz tanrıların örneğine göre kurduğu evrenin hareket ettiğini, yaşadığını görünce çok sevindi ve sevincinden, onu örneğe daha çok benzetmeyi düşündü. Bu örnek ölmez bir canlı varlık olduğu için, o da bütün bu evreni, mümkün olduğu kadar ölümsüzleştirmeye çalıştı. Ama örnek olarak kullandığı ölümsüz canlı varlığı, yaratılan evrene tamamıyla uygun kılmak mümkün olmuyordu. Bunun üzerine ölümsüzlüğün değişik bir taklidini yapmayı düşündü ve göğü kurarken bir yandan da hareketsiz, salt ölümsüzlükten, belirli sayıların orantısına göre ilerleyen, ölümsüzlüğün zaman dediğimiz o imgelemine kurdu. Gerçekten gök doğmadan önce, günler, aylar, yıllar yoktu, bunları göğü kurarken yaratmayı düşündü; onlar hep zamanın birer parçasıdır, geçmiş ile gelecek de ölmez tözden bahsederken cahilliğimizden kullandığımız, zaman çeşitleridir. Biz o tözün sözünü ederken *vardı, vardır, olacaktır* diyoruz. Halbuki onun için ancak *vardır* diyebiliriz. *Vardı, olacaktır* gibi sözler yalnız zaman içinde doğan, gelişen şeylere yarar. Çünkü onlar değişiklikten başka bir şey değildir. Ama aynı kalan, değişmeyen şey zamanla ne ihtiyarlar, ne gençleşir, ne de onun için hiçbir zaman vardı, şimdi olmaktadır veya gelecekte olacaktır denebilir. ... Olan oldu; olan oluyor; olacak olur yahut da yok olan yoktur gibi bütün sözler yanlıştır.

Sözün kısıması, zamanla gök, yok olmaları gerekiyorsa, beraber yaratıldıkları gibi beraber yok olacaklardır. ... Gök bütün zaman boyunca vardı, vardır ve var olacaktır, örneğiye ilksizdir. İşte tanrı bu düşünceye dayanarak, zamanı yaratmak isteği ile güneşi, ayı ve zaman sayısını ayırt etmek, korumak için gezegenler denen öteki beş gök cismini yarattı. Her birinin vücuduna şekil verdikten sonra yedisini de öteki özün döndüğü yedi yörüngeye, yerleştirdi.

Tanrı gerçekten var olan canlı varlıkta zekanın gördüğü bütün şekilleri, nasıl ve ne kadar olurlarsa olsun, bu evrenin de olduğu gibi, o sayıda içine alması gerektiğine hükmetti. Bu şekiller dört tanedir: Birincisi tanrıların göksel soyu, ikincisi havalarda dolaşan kanatlı soy, üçüncüsü suda yaşayan, dördüncüsü de toprak üstünde yürüyen türdür, Tanrılık soyu, görünüşü mümkün olduğu

kadar parlak, güzel olsun diye, hemen hemen baştan başa ateşten yarattı; evrene benzeterek ona tamamıyla yuvarlak bir şekil verdi, hareketinde bütünü takip etmesi için de onun zekasına yerleştirdi.

Öteki tanrılara gelince, onların yaratılışını bilmek, anlatmak bizim gücümüzü aşan bir iştir. Bu meselede bizden önce söz etmiş olanlara inanalım. Onlar bu tanrıların soyundan geldiklerini ileri sürdüklerine göre, herhalde ataları tanrılardı. Her ne kadar sözleri inanılacak, kesin delillere dayanmıyorsa da tanrı çocuklarından şüphe etmek mümkün değildir. Ama anlatmak istedikleri şey kendi soylarının tarihi olduğu için örneğe uymak, onlara inanmak gerek.

"Tanrılar, benim yarattığım tanrıların çocukları, yaratıcısı ve babası olduğum eserler, benden vücut buldukları için, ben razı olmadıkça parçalanamazlar, gerçekten, bağlanan bir şey her zaman çözülebilir; ama iyice birleştirilmiş güzel bir şeyi parçalamak ancak kötü bir kimsenin harcıdır. Böylece yaratılmış bir varlık olduğunuza göre ne ölümsüz, ne de tamamıyla parçalanılmaz bir şey değilsiniz. ... Onları kendim yaratıp, onlara kendim can verseydim, tanrılara eş olurlardı. İşte onların ölümlü varlıklar olması, bu evrenin de gerçekten tam olması için bu canlıları yaratılışınıza göre vücuda getirmeye çalışınız.

Her biri kendisine uygun düşen zaman dilimi içine serpilmiş olarak, tanrıya en çok saygı gösteren bir canlı varlık olacaktı; ama insanların özü ikiz olduğundan üstün cins sonradan erkek denecek cins olacaktı. Ruhlar, alın yazısı gereğince, tenlere yerleştirilince, bu tenlerin de bazı kısımları üreyip, bazı kısımları yok olunca her şeyden önce şöyle bir sona varılacaktı; ruhlar kuvvetli izlenimler karşısında elbette aynı tabii hassasiyete, sonra haz ve acı ile karışık sevgiye, bundan başka da korkuya, kızgınlığa ve bunlara bağlı, yahut da tabii olarak bunların karşıtı olan ihtiraslara sahip olacaktı. Bu ihtiraslara hakim olanlar doğruluk, onların hükmüne girenler de eğrilik içinde yaşayacaklardı; kendisine bağlı olan zamanı iyi kullanan bağlı olduğu gök cisminde yaşamaya dönecek, orada bahtlı bir ömür sürecekti. Buna aykırı hareket eden de ikinci doğuşunda kadın olarak doğacak, bu haliyle de kötü olmakta devam ederse, kötülüğün çeşidine göre, her yeni doğuşta, yaşayışına en çok benzediği hayvanın kalıbını alacaktı.

Tanrı, gelecekte işleyecekleri kötülüklerden kendisini mesul tutmasınlar diye, bütün bu yasaları ruhlara tanıttı, bazılarını arzın, bazılarını ayın, bazılarını da öteki zaman aletlerinin üzerine serpiştirdi. Bu işi bitirdikten sonra ölümlü tenlere şekil vermeyi, insan ruhuna katılması gereken, onun için lüzumlu olup da hala eksik kalan her şeyi katmayı, sonra bu ölümlü varlığı, kendi bahtsızlığına kendi sebep olmadıkça, elden geldiği kadar bilgelikle, iyice yöneltmeyi de genç tanrılara bıraktı.

Bütün bunları düzenledikten sonra, tanrı her zamanki yaşayışına döndü. O dinlenirken babalarının isteğini kavramış olan çocuklar, onu yerine getirmeye çalıştılar, ölümlü varlığın ölümsüzlük ilkesini babalarından aldılar ve kendilerini yapan işçiyi taklit ederek evrenden, bir gün yine ona geri verilecek olan, ateş, toprak, su ve hava paçaları aldılar. Bunları kendilerini bağlayan bağlar gibi çözümez bağlarla değil, küçüklükleri yüzünden gözle görülemeyen bir sürü kenetlerle birbirlerine eklediler. Böylece onları bir araya getirerek bütün bu parçalardan herkes için birer ten vücuda getirdiler; kabarma ve alçalmalara uğrayan bu tene ölümsüz ruhun devirlerini yerleştirdiler. Ama, bu büyük akıntı içine yerleştirilen devirler ne onu hükümleri altına alabiliyorlar, ne de kendileri onun hükmüne girebiliyorlardı.

Ruh ölümlü bir tene bağlandığı zaman, başlangıçta olduğu gibi, bugün de önce zekadan mahrum kalır. ... Buna iyi bir eğitim yöntemi eklenirse insan tam olur, tamamıyla sağlam olur, hastalıkların en ağırından kurtulur. Aksine olarak insan ruhunu ihmal ederse, eğri,büğrü bir ömür sürdükten sonra yarım, akılsız kalarak Hades'e döner. Ama bu ancak daha sonraları olur. ... Tenlerin parça parça, nasıl meydana geldiğini, başta gelen bu meseleyi ele alalım; ruhun ne yüzden, hangi tanrısal iyilikle yaratıldığını görelim.

Tanrılar, tanrıya en yakın parçamız olan, ötekilere hükmeden, şimdi baş dediğimiz küre biçimindeki bir tende iki sayılı olan bu ulu devirleri, yuvarlak kürenin şekline uydurarak yerleştirdiler. Sonra, mümkün olabilecek bütün hareketlerden pay alacaklarını bildiklerinden, bütün gövdeyi bir araya getirerek, onun hizmetine verdiler. İnişli, çıkışlı olan dünya üzerinde yuvarlanırken tepeleri aşmakla, çukurları çıkmakta sıkıntı çekmesin diye, yürüyüşünü kolaylaştırmak için de bir taşıt olarak ona teni verdiler. İşte tenin bundan ötürü uzun bir boyu, ilerleyebilmesi için de tanrının verdiği, uzayıp bükülebilen dört organı oldu. Bu organların kendisine verdiği tutma, dayanma sayesinde, en yüce, en kutsal şeyimizin bulunduğu yeri, en yükseğimize tutarak, her çeşit yerden geçebilecek hale geldi. ... Sonra tanrılar, ön tarafımızdan, arka tarafımızdan daha asil, emretmeye daha yetili olduğuna hükmederek, bize gerisin geri değil de ileriye doğru yürümek yetisini verdiler. Demek ki insan teninin ön tarafının arka tarafından farklı olması, ona benzememesi gerekiyordu. Bundan ötürü, başın küresi üstüne, ön tarafa önce yüzü, yüzün üzerine de ruhun bütün işlevlerine yarayan organları yerleştirdiler ve tabiatıyla beden in idaresinde ön tarafta bulunan kısmın payı olmasına karar verdiler.

Yarattıkları ilk organlar ışık taşıyan gözler oldu.

Parçaları birbirine benzediği için bütününü aynı duygulanıma tabi olan bu ten, bir nesneye dokunur, yahut da bir nesne ona dokunursa o nesnenin hareketlerini bütün tenden geçirip ruha kadar götürür ve bizi görüyoruz dedirten o duyumu verir. Ama dış ateş geceleyin çekilince, iç ateş de ondan ayrılmış olur; gözden çıkarken özü başka olan varlıklara düştüğü için, değişir, söner, çünkü artık hiç ateşi olmayan, etraftaki hava ile aynı özden değildir. O zaman artık görmez olur, böylece uyku getirir. Tanrıların görüşü korumak için icat ettikleri göz kapakları kapanınca, iç ateşin kudretini durdurur. O da iç hareketleri sakinleştirir, yumuşatır, bu sakinlik dinlenmeyi yaratır. Bu dinlenme derin olunca, hemen hemen rüyasız bir uyku bizi kaplar; ama biraz kuvvetli hareketler kalırsa, bu hareketler özlerine, buldukları yere göre, içimizde, uyandıığımız zaman, dış dünyada, hatırımıza gelen aynı özden birçok imgeler uyandırır.

Aynanın eğriliği yüzün uzunluğuna doğru gelecek şekilde yerleştirilerek döndürülürse nesneyi tamamıyla baş aşağı gösterir, çünkü o zaman aşağıda bulunan görüş ışını yukarı, yukarıdaki de aşağıya doğru gönderir.

Bence görme, bizim için en büyük nimettir, çünkü gök cisimleri, güneşi, göğü görmemiş olsaydık bugün evren hakkında ortaya atılan açıklamaların bir kelimesi bile ağızımızdan çıkamazdı. Ama bize zaman bilgisini, bütünün özünü incelemek imkanlarını vermiş olan sayıyı bulduran, gerçekte, geceyle gündüzün, ayların, biteviye giden mevsim değişikliklerinin, gece-gün eşitliğinin, gün durumunun görülmesidir. Felsefeyi, insanoğlunun, tanrıların cömertliği sayesinde kavuştuğu ve bir eşine daha hiçbir zaman kavuşamayacağı o en değerli nimeti görmeye borçluyuz. ... Tanrı görmeyi, zekanın gökteki devirlerini seyrederek onları düzensiz olmakla beraber göğün değişmez

devirleriyle aynı soydan olan kendi öz düşüncemizin devirlerine uyduralım diye icat edip bize verdi.

Sesle işitme hakkında da aynı şeyi söyleyebiliriz: Tanrılar onları da bize aynı şeyleri düşünerek, aynı sebeplerden ötürü vermişlerdir.

Diyelim ki bir sanatçı altınla her çeşitten şekiller yapmakta, yaptığı her şekle bütün öteki şekillerin kalıbını vermektedir. Ona bu şekillerden biri gösterilerek ne olduğunu sorulursa, en doğru cevap, gerçeklik bakımından, olsa olsa şu olacaktır: Bu altındır. ... Bütün cisimleri içine alan öz için de aynı şeyi söylemeliyiz: Ona da her zaman aynı adı vermek lazımdır; çünkü o hiçbir zaman kendi öz niteliğinden kaybetmez.

Bütün türleri içine alacak olan, bütün şekillerin dışında bir nesne olmalıdır. ... Bazı yumuşak nesnelere şekiller vermek için de onlarda gözle görülebilen hiçbir şekil bırakılmaz, aksine düzleştirilir ve elden geldiği kadar perdahlanır. Bütün ilksiz şekilleri sık sık, iyi şartlarla, baştan başa alması gereken nesnelere içinde bu böyledir; onun da özü bakımından bütün şekillerin dışında kalması lazımdır. Bunun içindir ki gözle görülür, şu veya bu şekilde duyulur olarak doğan her şeyin yatağı ve anası, topraktır, havadır, ateştir, yahut da sudur, yahut da onlardan meydana gelmiş veya onları meydana getirmiş bir nesnedir, demek doğru olamaz; ama, bu, her şeyi içine alan ve kavranabilenle belirsiz, anlaşılması zor bir ilgisi olan gözle görünmez, şekilsiz bir türdür, dersek yalan söylemiş olmayız.

Özü ateş olan mutlak bir varlık var mıdır? Mutlak bir varlıkları olduğunu durmadan tekrarladığımız şeylerin gerçekten mutlak bir varlıkları var mıdır? ... Kavramla kanaat birbirinden farklı iki nesne ise bu idealanın mutlak bir varlığı vardır: onlar duygularımızla değil, ancak zekamızla kavradığımız şekillerdir. Ama bunun aksine olarak bazılarının kabul ettiği gibi, gerçek kanaat hiçbir şekilde kavramadan farklı değilse tenimizle kavradığımız şeylerin varlıkları, en emin nesnelere; fakat şunu da teslim etmek gerekir ki bunlar, asılları ayrı, birbirlerine benzemeyen şeyler olduklarından, başka başka nesnelere. Çünkü birincisi, yani kavram bizde öğretimle, öteki, yani kanaat inandırma ile meydana gelir; birincisi gerçek ispata bağlıdır, ötekisi de ispata lüzum göstermez. Biri inandırma ile sarsılmaz; öteki sendeler. Şunu da söyleyelim ki bütün insanların kanaate payları vardır, ama kavram, tanrılar ile pek az kişiye nasip olan bir şeydir.

Böyle olunca her şeyden önce, doğmamış ve yok olmayacak, içine hiçbir yabancı nesne kabul etmeyen, kendi de başka hiçbir şeyin içine girmeyen, gözle görülmeyen, bütün duygularla duyulamayan, yalnız kavram tarafından görülebilen değişmez şekli kabul etmek lazımdır.

Böylece meydana gelen şekil; tabanı eşit kenarlı altı dörtgünden ibaret bir küptür. Geriye bir beşinci birleşme kalmıştır. Onu da tanrı evrene son şekli verirken kullandı.

Bütün bunları düşünerek insan gerçekten kendi kendine şöyle sorabilir: Sayısız dünyalar mı var, yoksa sayıları belli dünyalar mı? Sayısız dünyalar olduğuna inanmak, diyebiliriz ki, ancak bilinmesi gereken şeyleri bilmeyen bir kimsenin düşüncesi olabilir. ... Biz tanrının işaretine bakarak bir tek dünya olmasını daha akla yakın buluyoruz, ama başka düşünceleri dikkate alarak başka türlü düşünmek de mümkündür.

Hareketle hareketsizliğe gelince, onlar nasıl, hangi şartlar altında meydana geliyorlar? Bu mesele üzerinde anlaşmazsak bundan sonraki düşünüşümüzde birçok zorluklarla karşılaşırız. ... Çünkü hareket ettirici olmadan hareket eden bir nesne, yahut da hareket eden bir nesne olmadan hareket ettirenin bulunması zor, daha doğrusu imkansız bir şeydir. Bu ikisi olmadan hareket olamaz. Onların aynı cinsten olmasına hiçbir zaman imkan yoktur. Bunun için hareketsizliği hep bir cinsten, hareketi de başka başka cinsten olana verelim.

Doğan nesnelere en güzel ve en iyisinin yapıcısı, önce, zorunlulukla bu şekilde kurulan bütün bu şeyleri kendi kendine yeten, en yetkin olan tanrıyı, evreni, yarattığı zaman kullanmıştır. Kendisi doğan her şeye iyilik katarken bu çeşit nedenliklerden yardımcı olarak faydalanmıştır. Bunun içindir ki, biri zorunlu, öteki tanrılık iki çeşit nedeni ayırt etmek gerekir. Yaradılışımız mümkün kıldığı kadar bahtlı bir yaşayışa kavuşmak için her yanda o tanrılık nedeni aramalıyız. Zorunlu nedene gelince onu sadece tanrılık nedene varmak için araştırmalıyız; onsuz incelediğimiz nesnelere ne ayrı ayrı kavramaya, ne anlamaya, ne de onlardan pay almaya imkan vardır.

Başlangıçta söylendiği gibi tanrı her nesneye gerek kendi kendilerine, gerek birbirlerine göre oran ve simetri bakımından kabul ettiği bütün ölçülere uygun olarak bir oran koyduğu zaman her şey düzensizlik içindeydi. Çünkü o zamana kadar her nesnenin ancak tesadüf eseri olarak oranı vardı, bugün adları olan nesnelere ateş, su veya buna benzer başka nesnelere gibi sözü edilmeye değer, bir adı olan hiçbir nesne yoktu. Ama önce bütün bunları düzene sokan, sonra da onlarla evreni ölümlü, ölümsüz bütün yaratıkları içine alan bu canlıyı yaratan tanrı olmuştur. Kutsal canlıları yaratan da o olmuştur; ama ölümlü canlıları yaratmak işini kendi öz çocuklarına bırakmıştır.

Onlar tanrıyı örnek aldılar, ruhun ölümsüz ilkesini alınca da ruhun etrafında sonradan ölümlü bir ten vücuda getirdiler, onu taşıyan diye de bütün vücudu verdiler. Sonra bu vücuda, ayrıca başka bir ruh, kendisinde korkunç, kaçınılmaz tutkular taşıyan ölümlü bir ruh daha vücuda getirdiler: Önce kötülüğün en büyük çekici kuvveti olan hazzı, sonra, bizi iyilikten uzaklaştıran acıları, daha sonra iki kötü nasihatçi olan ataklıkla korkuyu, ondan sonra da zor yatıştırılan öfkeyi, nihayet bizi çabucak aldatan ümidi. İşte bütün bunları düşünceyle duyumla ve her şeyi göze alan aşkla karıştırıp zorunluluk yasasına uygun olarak ölümlü ruhların soyunu meydana getirdiler. Bununla beraber tanrılık ilkeyi kirlenmekten korktukları için tam bir zorunluluk olmadıkça ölümlü ilkeyi, tanrılık ilkedan ayrı, vücudun başka bir tarafına, yerleştirdiler. Bunun için başla göğüs arasında bir kıstak, bir sınır kurdular ve birbirlerini ayrı tutmak için aralarına boyunu yerleştirdiler. Ruhun ölümlüsünü göğsün içine bağladılar. Ruhun bir kısmı özü bakımından daha iyi, bir kısmı da daha kötü olacağından göğüs kavuğunu, kadınlarla erkeklerin dairelerini ayırdıkları gibi, iki oturma yeri halinde ayırarak aralarına bir bölme çeken deriyi koydular. Akıl dinlesin, isteklerin oymağı aklın kalesinden gönderdiği emirleri canla başla yerine getirmediği zaman akılla beraber onu zorla yola getirsin diye ruhun cesareti, savaş isteğini paylaşan, zaferi arzulayan kısmını başa daha yakın bir yere, bu deri ile boyunun arasına yerleştirdiler.

Damarların düğüm yeri, bütün öğelerde kuvvetle dolaşan kanın kaynağı olan kalbe gelince onu, cesaretli kısım, organların ya dışarıdan gelen, ya iç isteklerin doğurduğu bir kötülüğe uğradığını akılla haber alıp öfkeye kapıldığı zaman, her duyu organın aklın emirleriyle tehditlerini bütün damarların ince geçitlerinden kolayca alabilmesi, onlara tamamıyla boyun eğip böylece en asil kısmın hepsine birden emretmesini mümkün kılması için, nöbet yerine koydular.

Kalbin üzerine ciğerin dokusunu gerdiler. ... Böylece kalbi soğutur, kalp ısınınca da ona serinlik, sakinlik verir. İşte bunun içindir ki tanrılar soluk borusunun kanallarını ciğerin ortasından geçirdiler, ciğerin kendisini de bir şilte gibi kalbin etrafına serdiler. İşte, öfke, kalpte son haddine varınca kalbin kendine karşı koymayan bir nesneye çarpması ve serinlemesi bundan ileri gelir. Böylece kalp daha az yorulur, öfke ilkesiyle beraber aklın daha çok işine yarar.

Ruhun yemeye, içmeye ve vücudun tabii olarak ihtiyaç gösterdiği bütün şeylere iştah duyan kısmına gelince, tanrılar onu göbekte orada bulunan bir deri arasında uzanan yere koymuşlar, bütün bu yerde vücudun beslenmesi için bir yemlik kurmuşlardır. ... Onun akıldan anlamayacağını, şu veya bu şekilde biraz sezse bile, nedenleri araştırarak yaratılıştaki olmadığından, daha çok gece gündüz hayallere, hayaletlere kapılacağını bildikleri için, buna çare olarak, karaciğeri vücuda getirdiler, bulunduğu yere koydular. ... Zeka, iştah duyan ruhu böylece korkutur. Çoğu zaman, bu iş için karaciğerin acılığını kullanarak ona korkunç hayaller gösterir; bütün karaciğere ustalıkla burukluk verir; orada öd renginde renkler meydana çıkarır, yahut da onu sıkıştırır, tamamıyla buruşuk, pürtük bir hale getirir.

Gerçekten tamamıyla akli başında oları hiçbir insan tam manasıyla doğru, geleceği tam görür bir bilince varamaz. Bunu ancak aklın kudretini bağlayan uykudayken, yahut da akli, hastalık veya coşkunluktan, yolunu şaşırılmışken başarabilir. Rüyada veya uyanıkken, bilme kudretiyle, coşkunlukla söylenmiş sözleri hatırlayıp, onlar üzerinde düşünmek, görülmüş bütün hayalleri akılla denemek, onların ileride olacak veya olmuş bir kötülük veya iyiliği nasıl, kime haber verdiklerini araştırmak insanoğluna düşer. Ama bir insan sayıklama halindeyken, akli başına gelmeden ne gördüğü ne de söylediği şeyler hakkında bir hüküm verebilir; kendi işini kendi görmenin, kendi kendini bilmenin ancak bilge kimselere vergi olduğunu söyleyen atasözü çok doğrudur. İşte bunun içindir ki yasa, tanrıların ilham ettiği bilmeye dair hüküm yürütmek için peygamberler soyunu ortaya çıkarmış. Onlara bazen bilen diyorlar: Bu onların kıranlık görünümümlerle sözlerin tercüman olduklarını, bir bilen olmadıklarını tamamıyla anlamamak demektir. Bunun için onlara bilen değil, bilmenin tercümanı demek daha doğru olur.

Türümüzü yaratanlar yiyip içmeye karşı dayanamayacağımızı, oburluğumuzdan haddinden, ihtiyacımızdan fazla yiyip içeceğimizi önceden tahmin etmişlerdi. İleriyi gören tanrılar ölümlüler soyunun hastalıktan yok olmasını, kemale erişmeden, hemen sönüp gitmesini önlemek için fazladan yiyip içtiğimiz şeyleri içine alsın diye karnı yarattılar. Aldığımız gıdaların bağırsaklardan çabucak geçip, vücudumuzdan tekrar başka gıdalar istemesine, doymak bilmez bir hal almasına, bu yüzden bütün insan soyunun felsefe ile sanatla uğraşmaktan, içimizdeki en tanrılık kısma boyun eğmem geri kalmasına mani olmak için bağırsakları üst üste oraya doladılar.

Kemiklere, ete, bu çeşitten bütün öteki tözlerle gelince; onlar için de durum şöyle olmuştur. Onların hepsi de kemik iliğinden gelmektedir; çünkü, ruh tene bağlı olduğundan, hayat bağları kemik iliğinde birleştirilmiş, ölümlü soyu oradan kök salmıştır; ama kemik iliğinin kendisi başka tözlerden meydana gelmiştir.

Fakat bizi yaratan sanatçılar kendi kendilerine daha uzun, ama daha kötü hayatı olan bir insan soyu meydana getirmek mi, yoksa daha kısa, ama iyi hayatı olan bir soy yaratmak mı gerektiğini sordular. Kısa ama daha iyi bir hayatın, uzun ama daha kötü bir hayata, herkes için, her bakımdan tercih edilmeye değer olduğuna karar verdiler. Böylece başı, eklemi olmadığından etle, kirşle değil, ince bir kemik tabakasıyla örttüler. Bütün bu sebeplerden ötürüdür ki insan

vücuduna eklenen baş, vücudun bütün öteki kısımlarından çok daha duygulu, daha zeki, ama daha zayıftır.

Fakat başı, kemikten kutusu içinde çırılçıplak mevsimlerin sıcağına, soğuğuna maruz bırakmak mümkün olmadığı gibi onu duygusuz, aptal edecek bir et kütleleriyle de örtmek kabil değildi. Etin tözü kurumadığından, etrafında kendi büyüklüğünü geçen, kendinden ayrı bir zar meydana geldi: Bugün buna deri diyoruz: Bu deri, beynin yaş olmasından büyüdü ve bütün kafayı kaplayacak şekilde kendi üzerine kapandı. Kafa kemiklerinin birleşme yerlerinden sızan yaşlık bu deriyi ıslattı, onu bir çeşit düğüm halinde başın tepesinde kapattı.

Tanrı bu deriyi başın her yanından ateş yanıklarıyla böldü; bu deri delinip, bütün rutubet arasından sızınca saf sıvıyla, saf ısı çıkıp gitti; ama derinin kendisini de meydana getiren organla vücuda gelmiş olan şey, bu hareketle yükselerek iğne kadar ince teller halinde dışarıya uzandı; fakat hareketin ağırlığı yüzünden kendisini çevreleyen dış havanın baskısı altında tekrar derinin altına girerek orada kök saldı. İşte tabiat deri içindeki saçları böyle yarattı: Saçlar deri ile bir özden, tel şeklindeki tözlerdir; ama deriden ayrılan her saç soğuyup yoğunlaştığı zaman, bu soğumanın tesiriyle meydana gelen sıkışma yüzünden, daha sert ve daha yoğundur. İşte tanrı bu söylediğimiz nedenlikten faydalanarak başımızı saçlarla örttü. Et yerine saçların beynimizi korumak için daha hafif bir örtü olacağını düşündü. Saçlar duyarlılığımız için ne bir engel ne de bir rahatsızlık halini almadan başımıza yazın gölge, kışında bir sığınak vazifesi göreceklerdi.

Bizi yaratanlar bir gün kadınlarla başka hayvanların insandan doğacağını biliyorlardı; asıl bu yaratıklardan çoğunun, türlü türlü şeyler için, birer pençeye ihtiyaçları olacağını da düşünmüşlerdi. Onun için insanlara daha doğarken tırnak vermişlerdir. ... İnsan özüne yakın bir özü, başka şekiller, başka duylarla karıştırarak başka çeşit bir canlı yarattılar. Bunlar, bugün ziraatla ehlileştirilmiş, eğitilmiş ve bizimle artık dost olmuş ağaçlarla bitkiler ve tanelerdir. Hayata karışan her nesne haklı olarak canlı adına layıktır; bizim şimdi sözünü ettiğimiz tür de yerini deri ile göbek arasında gösterdiğimiz, üçüncü çeşit ruhlardandır. Bu ruhun kanaatle, akılla, zeka ile bir ilgisi yoktur. Onun yalnız hoş ve hoş olmayan duyuları, istekleri vardır. Gerçekten bitki her zaman edildir, onun dönüşü kendisine, kendi içinde, kendi üzerinde dönmeye, dış harekete karşı koyup kendi hareketinden faydalanmaya, kendisini ilgilendiren herhangi bir şey üzerinde düşünmeye onun ne olduğunu sezmeye imkan vermez. Demek oluyor ki bir hayvan gibi yaşamaktadır, ama toprağa bağlıdır, hareketsiz ve kök salmış bir durumdadır, çünkü kendi kendine hareket etmek kudretinden mahkumdur.

Bizden üstün olanlar bütün bu çeşitleri biz kullarına gıda olsun diye yarattılar.

Her canlıda kanı saran iç kısımlar ve damarlar, kendilerinde bir ateş kaynağı varmış gibi, en sıcak olan kısımlardır. İşte merkez kısmın boylu boyunca ateşten, içimizdeki bütün öteki kısımların da havadan örüldüğünü söylediğimiz zaman, bu bölgeyi bunun için kafesimizin örgüsüne benzetiyorduk. Bu sıcaklığın dışarıya, aynı özden olan dış ateşe tabii şekilde meylettğini kabul etmek lazımdır. Ama dışarıya çıkmak için iki yol vardır: Biri bütün vücuttan, öbürü de ağızla burun deliklerinden geçen yol.

Ateş yediklerimizi böler, içimizde solukla beraber, aynı hareketle yükselir ve onunla beraber yükselirken karnımızda bölünmüş olan yiyecek parçalarını alır, damarlara boşaltarak onları doldurur. İşte bütün bu canlı vücutlarının her yanında böylece bir yiyecek akıntısı dolaşır. ... Ama

suyu bölen ve ona damgasını vuran kırmızı renk hepsine hakimdir. İşte bunun için vücutta akan nesnenin rengi bu anlattığımız renktir. ... Ama üçgenlerin kökleri, birçok düşmanlara karşı uzun zaman devam ettirdikleri savaşlarda gevşeyince artık dışarıdan gelen besleyici üçgenleri bulup hazmedemezler; bu sefer dışarıdan gelenler onları kolayca böler. O zaman savaşta yenilen bütün canlı, yavaş yavaş çöker ve bu hale yaşlılık denir. Nihayet, kemik iliğinin üçgenlerini bir arada tutan bağlar yorgunluktan gevşeyip dayanıklılıklarını kaybedince, ruhun bağlarını da gevşetirler, o da yaratılışına uygun olarak kurtulur, sevinerek uçup gider; çünkü, tabiata aykırı olan her şey insana nasıl acı verirse, tabiata uygun olarak meydana gelen her şey de zevk verir.

Vücuttaki hastalığın başlıca sebebi fazla ateşten ileri gelince, ateş iltihaplar, devamlı nöbetler yapar. Halbuki fazla hava günlük nöbetlere, fazla su da üç günde bir gelen nöbetlere sebep olur, çünkü su havadan da ateşten de yavaştır. Toprak fazlalığına gelince, toprak dört öğeden en yavaşı olduğundan temizlenmek için onun dört misli zamana ihtiyacı vardır, onun için o dört günde bir gelen nöbetlere sebep olur, bu nöbetleri geçiştirmek kolay değildir.

İşte vücut hastalıkları böyle meydana gelir. Şimdi de vücudumuzun yaratılışına göre, ruh hastalıklarının nasıl meydana geldiğini görelim. Başlıca ruh hastalığının akıl noksanlığı olduğunu kabul etmek lazımdır. Fakat akıl noksanlığı iki türlü olur: Biri delilikten, öbürü cahillikten. Bu bakımdan birine veya öbürüne sebep olan şeye, hastalık adını vermek, haddinden fazla hazlarla acıların da ruh için en tehlikeli hastalıklar olduğunu kabul etmek gerekir. Çünkü, insan neşeli yahut da aksine olarak son derece kederli olursa, zevki tatmaya yahut da kederi bir yana bırakmaya vakitsiz bir gayet gösterir ve hiçbir şeyi ne doğru işitmeye ne de doğru görmeye imkan bulur; adeta bir deliye benzer, aklını başına alacak hali kalmaz. İnsanın kemik iliğinde, meyvesi bol bir ağaç gibi, fazla sperma bulunursa, istekleri ve bu isteklerin neticeleri onun her şeyi de sayısız acılar, sayısız hazlar duymasına sebep olur. ... Ruh, vücudunun yüzünden hastadır, çilgindir; ona bir hasta gözüyle değil, bile bile ahlaksızlık eden biri gözüyle bakılır. Hakikat şudur ki cinsi arzuların taşkınlığı aslında kemiklerin gözenekli olması sayesinde onlardan geçerek bütün vücudu ıslatan bir tek özün vasıflarından ileri gelen bir ruh hastalığıdır. Sanki insanlar bile bile kötülük ediyormuş gibi hazlardaki ölçsüzlüğe yükletilen hemen hemen bütün kabahatler haksız ithamlardır, çünkü hiç kimseye isteyerek kötülük etmez. Kötüler vücutları kötü yaratıldığı, kötü eğitildikleri için kötü olurlar; bu iki şey herkesin canını sıkar ve kendi isteğimize rağmen olur. Acılar için de bu böyledir: Ruhun çektiği büyük acıların sebebi de yine vücuttur. ... Bundan başka yaratılıştaki bu bozukluklar kötü kurallarla, şehirlerde özel veya genel yerlerde duyum sözlerle büyüdüğü zaman, daha küçük yaştan itibaren hastalığı giderebilecek bir öğretim görmemişsek, içimizdeki bütün kötüler kendi ellerinde olmayan iki sebepten ötürü kötü olurlar. Bunun kabahatini her zaman çocuklardan ziyade babalarda, talebelerden çok öğretmenlerde aramak lazımdır. Ama insan bütün gücüyle, tahsil ve terbiyesiyle, yaşayışıyla, kötülükten kaçmaya, onun zıddı olan erdeme varmaya çalışmalıdır.

İyi olan her şey güzeldir, güzel de hiçbir zaman orantsız olmaz. O halde esas olarak şunu düşünmek gerektir: Bir canlı güzel olabilmek için tam orantı içinde bulunmalıdır. Ama biz de orantıları ancak küçük şeylerde sezip, onlarda hesaba katıyoruz; en önemli, en büyük şeylerde ise farkına bile varmıyoruz. Mesela, sıhhatle hastalıklar, erdemle kötülük için ruhla vücut arasındaki orantı veya orantsızlıklardan daha önemlisi yoktur. ... Düşünmeyiz ki kuvvetli ve her bakımdan büyük bir ruh çok zayıf, çok küçük bir tende bulunursa, yahut da durum bunun tamamıyla aksi olursa, canlı bir bütün olarak güzel olamaz, çünkü orantsızdır, orantı ise her şeyin başında gelir. ... Mesela bir vücudun bacakları çok uzun, yahut başka bir organı orantsız olursa

bu vücut sadece çirkin olmakla kalmaz, aynı zamanda bu organ başka organlarla bir iş görüyorsa, vücut çok yorulur, birçok gergin hareketlere uğrar, düzgün yürüyemez, düşer ve kendi kendine bin türlü acılar verir. Bunun canlı dediğimiz ruhla vücut bileşimi içinde, böyle olduğundan emin olalım. Canlıdaki ruh vücuttan daha kuvvetli olur, aynı zamanda da karışıklık içinde yüzerse bütün vücudu içinden sarsar, onu hastalıkla doldurur; kendini tamamıyla bazı incelemelere, araştırmalara verirse onu harap eder; başkalarına bir şeyler öğretmeye kalkışır, genel veya özel yerlerde hararetli münakaşalara girerse onu bu münakaşaların doğurduğu kavgalarla, rekabetle sarsar, alevlendirir; onu nezlelere yakalatır. ... Aksine olarak vücut küçük ve zekası cılız bir ruhla birleşmiş olursa, insanda tabii olarak biri yiyeceğe ait olan vücudun ötekisi de bilgeliğe ait olan içimizdeki tanrılık kısmın isteği olmak üzere iki istek bulunduğuna göre, en kuvvetli kısmın hareketleri en zayıf kısmın hareketlerine üstün gelir, kendi tesir alanlarını artırır, zor öğrenen, kolayca unutup veren ruhu aptallaştırır, böylece onda hastalıkların en ağır olan cahilliğe sebep olur. Bu iki hastalığa karşı yalnız bir ilaç vardır: Ne vücudu ruhsuz ne de ruhu vücutsuz harekete geçirmemek, ta ki birbirine karşı kendilerini koruyarak ikisi de dengelerini kursunlar ve sağlıklarını korusunlar. Demek oluyor ki matematikle uğraşan, yahut kendilerini herhangi bir kafa işine bağlayanlar vücutlarını da idmanla işletmelidirler, öte yandan vücuduna dikkatle bakan kimse, musiki ile felsefenin bütün konarıyla uğraşarak ruhunu da çalıştırmalıdır; ancak bu şartla onların ikisi de iyi ve güzel adına hak kazanırlar.

Vücudu temizleyip onu rahatlatmak için en iyi çare idman hareketleridir.

Hastalıklar için de böyledir: Onlar da hükmünü sürmeden ilaçlarla sona erdirilirse, küçük hastalıkların büyük hastalıklara yol açtığı, sayılarının çoğaldığı görülür. İşte bundan ötürü her hastalığa mümkün olduğu kadar yoluyla bakmalı, azgın hastalıklar ilaçlarla büsbütün azdırmamalıdır.

Fakat işin en önemli, en beklemeye tahammülü olmayan tarafı, idare etmek için yaratılmış olan kısmı, bu amaç için elden geldiği kadar güzelleştirmeye, iyi bir hale sokmaya var kuvvetimizle çalışmaktır. ... Bizde ayrı ayrı üç yere yerleştirilmiş üç çeşit ruh bulunduğunu, her birinin de ayrı ayrı hareketlere sahip olduğunu sık sık tekrarlamıştık Şimdi de mümkün olduğu kadar kısaca, bunlardan birinin tembellik ,edip kendine düşen hareketleri yerine getirmedeği zaman, pek tabii olarak çok zayıf düşeceğini, aksine olarak çalışan ruhun da çok kuvvetleneceğini söylemeliyiz. ... Biz toprağın değil; göğün bitkisiyiz, bunu açıkça söyleyebiliriz. Tanrı başımızla kökümüzü, ruhun önce meydana getirildiği yere asmış, böylece bütün vücudumuzu göğe doğru yükseltmiştir. Onun için, bir insan kendini tamamıyla tutkularına, isteklerine verir, bütün gücüyle onları doyurmaya uğraşırsa bütün düşünceleri ister istemez ölümlü olur, kendisinde, mümkün olduğu kadar, ölümlü taraftan başka bir şey kalmaz, çünkü yalnız o tarafını geliştirmiştir. Ama bir insan kendini sırf bilgi uğruna, gerçek bilgeliğe verir, yetileri arasında en çok, ölümsüz, yüce şeyleri düşünmek yetisini ilerletir, hakikate ermeye muvaffak olursa, insanoğlunun çözümsüzlüğe karışmasına imkan olduğu ölçüde, kendisinin de bu ölümsüzlüğe ermesine hiçbir engel kalmaz; bu insan her zaman kendisindeki yüce tarafı dikkatle koruyup içindeki *daimonu* iyi bir halde bulundurduğundan üstün bir bahtlılığa kavuşacaktır. Zaten herhangi bir şeyi dikkatle korumanın bir tek yolu vardır. O da onu kendisine has olan gıdalarla, hareketlerle beslemektir.

Dünyaya gelen insanlar arasında korkaklık gösterenler, hayatlarını kötülük etmekle geçirenler, dünyaya ikinci gelişlerinde kadın olarak doğdular. Bundan ötürü, tanrılar o zaman bizde cinsi temas isteğini yandırdılar; bizde başka bir can, kadınlarda da başka çeşit bir can meydana

getirdiler; her ikisini de şu şekilde yarattılar. Ciğerleri geçtikten sonra, havanın baskısı ile dışarıya atılmak üzere, böbreklerin alıma giren içkilerin vücudumuza aktığı yolun başında, tanrılar, baştan başlayarak boyundan ve bel kemiğinden aşağıya inen koyu ilik kemiğinde, bundan önceki sözlerimizde tohum adını verdiğimiz kemik iliğinde, bir delik açmışlardır. Bu kemik iliği canlı olduğu ve kendine bir yol bulduğu için bu yolun bulunduğu kısımda kuvvetli bir çıkarma isteği yaratmış, böylece dünyaya çocuk getirme sevgisini doğurmuştur. Bunun içindir ki erkeklerin cinsel organları, tıpkı akıldan yana sağır olan hayvanlar gibi, tabii olarak serkeştir ve hükmetmeyi sever; kendini azgın iştahlara kaptırarak her yanda hükmünü geçirmek ister. Kadınlardaki rahim, aynı sebeplerden dolayı, onlarda çocuk yapmak arzusuyla yaşayan bir canlıdır. ... Bunlar rahmin içinde beslenir, büyür, sonra dünyaya gelerek canlıların meydana gelmesini tamamlar. Kadınların ve bütün dişi cinsinin aslı budur.

Saç yerine tüyleri olan kuşların soyuna gelince onlar küçük bir değişme ile kötülüğü olmayan hafif, gökyüzüyle meşgul, fakat saflıkları yüzünden gözle gördükleri şeylerin yaratanlar olduğuna inanan şekil değiştirmiş insanlardır.

Karada yaşayan hayvanlar ile yırtıcı hayvanların soyu da kafada meydana gelen hareketleri kullanmadıkları, kendilerini sadece göğüslerine yerleştirilmiş olan ruh kısımlarının eline bıraktıkları için hiç felsefe ile uğraşmayan ve gök cisimlerinin hiçbirinin özüne dikkat etmeyen kimselerden meydana gelmiştir. ... Tanrı en budalalarına, toprağa daha çok bağlı kalsınlar diye, daha çok ayak vermiştir. İçlerinde en ahmak olanlarına, ayakları hiçbir işlerine yaramadığı için, vücutlarını boylu boyunca toprağa uzatanlara gelince, tanrı onları ayaksız, toprağın üstünde sürünür yaratmıştır. Nihayet dördüncü tür, suda yaşayanlar, insanların en aptallarından, en bilgisizlerinden meydana gelmiştir. Onlara bu şekli veren yüce yapıcılar tam manasıyla soluk almalarına bile izin vermemişlerdir, çünkü ruhları işledikleri günahlar yüzünden, kötülükle doluydu. ... Bugün de canlı varlıklar, zeka veya budalalıklarının azalıp çoğalmasına göre, birbirlerinin kılığına girmekte, şekil değiştirmektedirler.

NOTLAR

37. Tefsircilerin çoğuna göre varlık ile oluştan başka üçüncü gerçek, yerdir. Aristo'ya göre Timaios'ta madde ile yer aynı şeydir.

49. Görülüyor ki Platon damarlara sinirlerin işlevlerini vermekte ve atardamarları toplardamarlardan ayırt etmemektedir.

50. Platon genellikle biliciliğe inanmakta, hele tanrılara kurban edilen hayvanların karaciğerleriyle yapılan geleceğe ait keşiflere önem vermektedir. Bu inanışladır ki karaciğerin rolüne dair olan bu garip izahları tasarlamaktadır.

51. Platon'a göre deri adeta etin bir kabuğudur. Bu kabuk etin yüze gelen taraflarının kısmen kurummasından meydana gelmiştir. Etsiz kafatasının üzerinde de deri bulunmasını, vücuttaki derinin beynin rutubeti sayesinde ve bir nevi gelişme ve kuruma ile oralara kadar uzanmış olduğunu ileriye sürerek izah etmektedir.

60. Burada Platon 'un sözünü ettiği kuşal hastalık da saradır. Eskiler bu hastalığın tanrılar tarafından gönderildiğine inandıkları için ona bu adı vermişlerdi.